

wassen voor het scheren. Er liggen een tweetal “forten”: hoge, geaccidenteerde zandheuvels met een begroeiing van kraai- en struikheide. Het gebied kent een afwisseling van droge en minder droge heideveldjes, voormalige hooilandjes, boomgroepen, singels en een prachtige zandverstuiving. Er groeit veel struikhei, dop- en kraaiheide. Er ligt nog een tweede ven in de zuidwestelijke hoek van het gebied. In de “Dobbe” groeit de Snavelzegge, de Waternavel, de Wateraardbei en Drijvende waterweegbree. Het reservaat bevat ook enkele eiken-berkenbosjes. Verder is er naald- en loofbos, alsmede een aantal fraaie grove dennen. Deze solitaire bomen in het open heidelandschap fungeren in mei als rust- en uitvliegplaats van de Nachtpauwoog, een schitterende dag- en schemeringactieve nachtvlinder, die er in grote getale voorkomt (mei). De insectenfauna (waaronder vele libellen en waterjuffersoorten) is er indrukwekkend. Tevens zijn er enkele “kikkerputjes” verspreid over het gebied gegraven, waardoor diverse amfibieën zich kunnen voortplanten. U begrijpt het al, we praten hier over een walhalla voor de natuurliefhebber! En welke omroep had het over stiltegebieden in Nederland? Gelukkig wordt dit terrein niet genoemd, want er is nogal wat ruis in de vorm van vogelgeluiden en soms een strakke wind. Mooi wegblijven dus!

3) Op de Schaopedobbe komen vele vlindersoorten voor. Zeker 25 soorten dagvlinders, waaronder de (in het noorden) zeer zeldzame Bruine eikepage, het zeldzame Kommadikkopje, het Heideblauwtje, de Bruine vuurvlinder, het Groentje en een grote populatie Heivlinders. Hoogstwaarschijnlijk is de populatie van het Heidegentiaanblauwtje uitgestorven. De laatste jaren zijn ze niet meer op de oude vliegplaats waargenomen. Op nachtvlindergebied is het hier vuurwerk, vooral ook waar het micronachtvlinders betreft. De Vlinder- werkgroep Friesland heeft hier door de jaren heen inventarisatiewerk verricht.

4) Het terrein is niet toegankelijk van 15 maart tot 1 juli (vogelbroedseizoen). Wel kan men eens deelnemen aan een excursie van It Fryske Gea in de gesloten periode. Buiten genoemde periode is er vrije toegang, o.a. via gemarkeerde wandelpaden. Het gebied is te bereiken met de auto (er is geringe parkeergelegenheid bij de ingang aan de Kloosterweg van Appelscha naar Elsloo) en op de fiets. Er is geen openbaar vervoer in de wijde omgeving. Tevens is er een toegang vanaf Elsloo. Er loopt een wandelpad naar het gebied toe. Vanaf het noorden is de Schaopedobbe eveneens toegankelijk via een wandelpad.

Inmiddels hebben we vergunningen geregeld bij It Fryske Gea en Staatsbosbeheer. Het onderzoek kan los!

Determinatiedag zaterdag 3 januari 2004 Siep Sinnema

Dat de determinatiedag, die we jaarlijks op de eerste zaterdag in januari houden, in een behoefte voorziet bleek ook dit jaar. Het aantal aanwezigen was weer aanmerkelijk groter dan vorig jaar. Ook Joop en Chris Kuchlein waren vanuit Wageningen gekomen om ons te helpen bij het determineren van de micro's. Joop Kuchlein, auteur van het boek “De kleine vlinders”, kon zo het werk van Leo Bot

een beetje verlichten. De laatste draaide nu niet alleen op voor de problemen bij de micro's. Overigens betekende dat niet dat Leo op zijn lauweren kon gaan rusten; hij is ook 's avonds doorgedaan met determineren, is blijven logeren en heeft ook een groot deel van de volgende dag aan de micro's besteed. Verder waren er drie vlinderliefhebbers gekomen, die nog geen lid waren van de Vlinderwerkgroep Friesland. Overigens gaven alle drie zich in de loop van de dag ook op als lid van onze werkgroep, zodat Siebe Visser, Dolf Visser en Alle Postmus nu ook in de ledenlijst terug zijn te vinden. Siebe Visser woont op Ameland en had een behoorlijke hoeveelheid dag- en nachtvlinders meegenomen. Met hulp van de deskundigheid van de andere aanwezigen en een hoeveelheid boeken konden alle vlinders op naam worden gebracht, hetgeen zelfs nog enkele verrassingen opleverde. Elders in deze Flinterwille wordt daarvan verslag gedaan. In totaal werd de determinatiedag door 18 vlinderliefhebbers bezocht. Met vereende krachten werden meegebrachte vlinders, foto's, dia's etc. op naam gebracht, terwijl Jannie, Chris en Francisca tussen de bedrijven door voor soep, broodjes, koffie etc. zorgden. Abel en Francisca Jagersma kregen verder nog hulp bij technische problemen bij de installatie van hun camera's op de microscoop en het gebruik van een webcam in combinatie met de microscoop. Ook die problemen konden worden opgelost. Wordt volgend jaar zeker vervolgd!

Verslag bladmijnenexcursie. Jannie Sinnema

Op 18 oktober gingen 8 personen onder leiding van Leo Bot op pad om het gebied bij Oostermeer-Hoogzand op bladmineerders te inventariseren. Bij de plaats van samenkomst bij de kerk ontdekten we reeds de beruchte mijnen van *Cameraria ohridella* op Paardekastanje. Verder zagen we de vouwmijnen van *Phyllonorycter tristrigella* op Iep.

Hierna reden we naar het uitkijkpunt over het Bergumermeer. Langs het zandpad stonden veel verschillende struiken. Leo had het druk met determineren. Op Meidoorn vonden we 7 verschillende mineerders; op Els zelfs 8 verschillende mineerders die horen tot de Lepidoptera. Op kruiden werd ook gezocht, maar alleen op het Wilgeroosje vonden we mijnen van *Mompha raschkiella*. Het voorkomen van deze micro was nog niet in Noordoost Friesland vastgesteld (J.H.Kuchlein, 1993).

In een grote Wilgenstruik vonden we grote gallen. Hierin bevinden zich o.a. de rupsen van de Wilgenwespvlinder (*Synanthedon formicaeformis*). Enkele takken met gallen werden meegenomen. Op 12 januari 2004 kwam daar bij Henk en Auke Hunneman in huis de wilgenwespvlinder uit. Normaal vliegen de vlinders in mei-augustus (T.Zeegers, 1996). Op 2 februari 2004 kwam bij Siep en Jannie Sinnema uit de gal een sluipwesp uit met een lange legboor. Vermoedelijk parasiteerde deze sluipwesp op een rups van de Wilgenwespvlinder.

Volgens Fibiger & Kristensen (1974) worden de eieren van de wespvlinders gelegd in scheuren van de bast of in oksels van takken. De jonge rupsen boren gangen